

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК І АУДИТ»

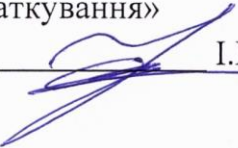
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	07 «Управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	071 «Облік і оподаткування»
РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	Другий (магістерський)
ФАКУЛЬТЕТ	Економічний

«Екологічний облік і аудит». Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти економічного факультету спеціальності 071 «Облік і оподаткування», другий (магістерський) рівень вищої освіти / Розробники І.В. Свиноус – Біла Церква: БНАУ, 2024. – 26 с.

Розробники: д-р екон. наук, професор Свиноус І.В.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри обліку і оподаткування
(Протокол № 10 від 3.07. 2024 р.

Завідувач кафедри обліку і оподаткування,
канд. екон. наук, доцент С.М. Хомовий

Гарант ОП «Облік і оподаткування»
д-р екон. наук, професор І.В. Свиноус

Схвалено групою зі змісту та якості освіти економічного факультету
(Протокол № 8 від 9.07.2024 р.)

Голова науково-методичної комісії
д-р екон. наук, професор І.М. Паска

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	5
3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	5
4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК І АУДИТ»	7
5. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ	8
6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	9
6.1. Лекції	9
6.2. Практичні заняття	11
6.3. Самостійна робота	13
6.4. Орієнтовна тематика індивідуальних та групових завдань	15
7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ	18
8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	18
9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	19
10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	19
11. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ...	21
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	21

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з планом на 2024–2025 навчальний рік, на вивчення дисципліни «Екологічний облік і аудит» для денної форми навчання виділено 120 академічних годин (4 кредити ECTS), у т.ч. аудиторних – 30 годин (лекції – 10, практичні заняття – 20), самостійна робота студентів – 90 годин.

Опис навчальної дисципліни за показниками та формами навчання наведено в таблиці:

Найменування показників	Шифр та найменування галузі знань, спеціальності, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 4	07 «Управління та адміністрування» Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»	Обов'язкова	
Змістових модулів – 2		<i>Рік підготовки:</i>	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – розрахункове		2-й	2-й
Загальна кількість академічних годин – 120		<i>Семестр</i>	
		3-й	3-й
	<i>Лекції</i>		
	10 год	6 год	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 6	Другий (магістерський) рівень вищої освіти	<i>Практичні</i>	
		20 год	6 год
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 год	108 год
	Підсумковий контроль: іспит		

Метою вивчення дисципліни «Екологічний облік і аудит» формування у майбутніх фахівців системних теоретичних знань та формування практичних навичок в галузі побудови системи бухгалтерського обліку як інформаційної бази прийняття менеджером ефективних управлінських рішень і аудиту фінансової звітності суб'єкта господарювання та використання його результатів у сфері екології. Оволодіння змістом даної науки надає можливість майбутньому фахівцю мати теоретичну підготовку і практичні навички з організації та методики ведення бухгалтерського екологічного обліку і проведення та оформлення результатів аудиту фінансової звітності підприємства.

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Екологічний облік і аудит» базується на знаннях таких дисциплін як «Економічна теорія», «Основи оподаткування», «Бухгалтерського обліку», «Фінансів», «Фінансового обліку», «Податкового обліку», «Звітність підприємств».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Результати навчання за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» відповідно до ОП	Результати навчання з дисципліни «Екологічний облік і аудит»
<p>ПР02. Знати теорію, методiku і практику формування облікової інформації за стадіями облікового процесу і контролю для сучасних і потенційних потреб управління суб'єктами господарювання з урахуванням професійного судження.</p>	<p>РН 2.1. Знати фундаментальні концепції бухгалтерського екообліку і екоаудиту.</p> <p>РН 2.2. Володіти основами нормативно-правової бази в Україні щодо екообліку, фінансової звітності і аудиту підприємств.</p> <p>РН 2.3. Уміти складати та подавати екозвітності підприємств.</p>
<p>ПР06. Визначати інформаційні потреби користувачів облікової інформації в управлінні підприємством, надавати консультації управлінському персоналу суб'єкта господарювання щодо облікової інформації.</p>	<p>РН 6.1. Вміти організувати і вдосконалювати систему бухгалтерського екологічного обліку, та екозвітності підприємства і процес їх екологічного аудиторського контролю</p> <p>РН 6.2. Вміти керувати процесом екологічного аналізу та менеджменту на різних етапах складання фінансової звітності на підприємстві.</p> <p>РН 6.3. Знати класифікацію порушень і зловживання, які виявляються в процесі проведення екологічного аудиту.</p>
<p>ПР09. Формувати фінансову звітність за національними та міжнародними стандартами для суб'єктів господарювання на корпоративному рівні, оприлюднювати й використовувати відповідну інформацію для прийняття управлінських рішень.</p>	<p>РН 9.1. Знати порядок виправлення помилок, які допущені при відображенні господарських операцій, складанні фінансової та екозвітності підприємств.</p> <p>РН 9.2. Вміти аналізувати інформацію, що міститься в фінансовій звітності та використовувати отримані відомості для прийняття рішень щодо запобігання, локалізації та нейтралізації загроз екологічної небезпеці.</p> <p>РН 9.3. Знати порядок формування та подання бухгалтерської звітності в частині природоохоронних заходів.</p>
<p>ПР15. Застосовувати наукові методи досліджень у сфері обліку, аудиту, аналізу, контролю та оподаткування та імплементувати їх у професійну діяльність та господарську практику.</p>	<p>РН 15.1. Вміти презентувати результати наукових досліджень, вести дискусії з прикладних питань управління екологічно-економічною системою.</p> <p>РН15.2. Вміти користуватися нормативно-правовим актами і науковою літературою з проблематики екообліку та аудиту.</p> <p>РН 15.3. Володіти сучасними методами збору, обробки та аналізу економічних і соціальних даних для цілей екологічного обліку</p>

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Екологічний облік і аудит»

Змістовий модуль 1

Теоретичні основи екологічного аудиту

Тема 1.1. Значення та основні завдання екологічного аудиту.

Тема 1.2. Основи екологічного аудиту.

Тема 1.3. Розвиток законодавчої та нормативної бази екологічного аудиту

Тема 1.4. Впровадження і забезпечення функціонування системи управління навколишнього середовища на базі стандартів ISO 14000.

Тема 1.5. Сфери застосування екологічного аудиту.

Тема 1.6. Документація системи екологічного аудитування.

Тема 1.7. Проведення екологічного аудиту видів діяльності, пов'язаних з використанням природних ресурсів.

Змістовий модуль 2

Світовий та вітчизняний досвід ведення екологічного обліку та аудиту.

Тема 2.1. Основні інформаційні ресурси екообліку і екоаудиту в управлінні підприємством.

Тема 2.2. Система екологічного аудиту в Європейському Союзі.

Тема 2.3. Стандарт аудиторського звіту Європейського банку реконструкції та розвитку.

5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	всього	у тому числі			всього	у тому числі		
		л	п	СРС		л	п	СРС
<i>Змістовий модуль 1</i>								
Тема 1.1	12	1	2	9	12	1		11
Тема 1.2	12	1	2	9	12		1	11
Тема 1.3	12	1	2	9	13	1		12
Тема 1.4	12	1	2	9	12		1	11
Тема 1.5	12	1	2	9	12	1		11
Тема 1.6	12	1	2	9	12		1	11
Тема 1.7	12	1	2	9	12	1		11
Разом за модуль 1	84	7	14	63	85	4	3	78
<i>Змістовий модуль 2</i>								
Тема 2.1	12	1	2	9	12	1	1	10
Тема 2.2	12	1	2	9	11		1	10
Тема 2.3	12	1	2	9	12	1	1	10
Разом за модуль 2	36	3	6	27	35	2	3	30
Всього годин	120	10	20	90	120	6	6	108

Примітка: л – лекції, п – практичні заняття; інд – індивідуальні завдання, СРС – самостійна робота студентів.

6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Лекції

Тема і зміст лекції	К-ть годин
Змістовий модуль 1	
<p>Тема 1.1. Значення та основні завдання екологічного аудиту. Об'єктивна необхідність виникнення екологічного аудиту на сучасному етапі розвитку суспільства. Історія виникнення екологічного аудиту. Поняття екологічний аудит. Мета та основні завдання екологічного аудиту. Загальні методологічні основи і принципи здійснення ЕА. Призначення ЕА. Місце ЕА в системі державного екологічного управління. Рівні запровадження ЕА. Основні цілі та відмінні функціональні ознаки ЕА як форми контролю в структурі екоуправління. ЕА і екобезпека підприємств. Статус ЕА за умов здійснення природоохоронної та підприємницької діяльності. Законодавчо-нормативні засади. Еколого-аудиторська діяльність. Підготовка аудиторів. Сертифікація та право проведення ЕА. Реєстр виконавців ЕА. Фінансування ЕА. Методичне забезпечення еколого-аудиторської діяльності та проведення аудиту.</p>	1
<p>Тема 1.2. Основи екологічного аудиту. Основні принципи проведення екологічного аудиту. Сфера проведення екологічного аудиту. Структурні складові. Об'єкти і суб'єкти, вимоги до них. Критерії екологічного аудиту. Форми екологічного аудиту: добровільна, обов'язкова. Види екологічного аудиту: внутрішній, зовнішній. Замовник та виконавець екологічного аудиту, вимоги, права та гарантії. Призначення екологічного аудиту залежно від виду та завдань аудиторської перевірки. Основне призначення екологічного аудиту підприємства. Законодавчі вимоги до підприємств як об'єктів екоаудиту. Пріоритетні типи екологічного аудиту, що застосовують у світовій практиці. Основні сфери запровадження екоаудиту в Україні. Комплексний екологічний аудит діяльності підприємства (організації), його призначення та сфера реалізації. Аудит відповідності діяльності об'єкта чинному екологічному законодавству та нормативним документам. Форми звітності підприємств (організацій), що підлягають аудиторській перевірці. Аудит документів щодо виконання законодавчих вимог про охорону атмосферного повітря, про охорону водних об'єктів та умов водокористування, про раціональне землекористування, користування надрами та охорону земель.</p>	1
<p>Тема 1.3. Розвиток законодавчої та нормативної бази екологічного аудиту. Правові підстави для проведення екологічного аудиту. Обсяг</p>	1

<p>екологічного аудиту, вимоги до визначення його обсягу. Порядок проведення екоаудиту. Етапи екоаудиту, їх призначення та сутність. Особливості перехідного періоду. Галузеві особливості запровадження екоаудиту. Можливий ризик виникнення відповідальності при проведенні різних типів екологічного аудиту. Світові аналоги нормативних баз екологічного аудиту. Структура управлінської нормативної бази. Міжнародне співробітництво в галузі екологічного аудиту. Застосування міжнародних стандартів серії ISO 14000 для розвитку сфери екологічного аудиту. Перспективи застосування принципу екобалансу при проведенні екологічного аудиту. Роль екологічного аудиту при розробці та впровадженні місцевих екологічних програм дій (МЕП). Проведення експрес-оцінювання екологічної ситуації окремої території (міста, району та ін.). Застосування оцінки ризиків під час проведення екологічного аудиту. Роль анкетування та громадських консультацій в сфері екологічного аудиту та перспектив його розвитку.</p>	
<p>Тема 1.4. Впровадження і забезпечення функціонування системи управління навколишнього середовища на базі стандартів ISO 14000.</p> <p>Початкова оцінка стану робіт на об'єктах впровадження ISO 14000. Розробка документації із системи управління навколишнього середовища на об'єктах впровадження. Забезпечення функціонування і внутрішньої перевірки системи управління навколишнього середовища на об'єктах. Впровадження системи управління навколишнього середовища на промислових об'єктах. Аналіз зі сторони керівництва і забезпечення безперервного покращення управління навколишнім середовищем на об'єктах. Підготовка до сертифікації і стандартизації систем управління навколишнім середовищем на відповідність ДСТУ ISO 14001. Сумісна сертифікація систем управління навколишнім середовищем і систем управління якістю (стандарти ДСТУ ISO 14001 і ДСТУ ISO 9002).</p>	1
<p>Тема 1.5. Сфери застосування екологічного аудиту.</p> <p>Приватизаційний екологічний аудит, основні напрями, значення та законодавча база за умов перехідної економіки. Інвестиційний екологічний аудит, його функції та основні задачі. Роль інвестиційного екоаудиту в умовах розвитку ринкової економіки. Енергетичний аудит як вид технічного галузевого екоаудиту. Головна мета, порядок проведення енергетичного екоаудиту. Комплексний експрес-аудит підприємств, що модернізуються. Екологічний аудит окремих видів діяльності промислового підприємства (господарського об'єкта, організації). Аудит викидів в атмосферу, аудит скидів у водні об'єкти, аудит відходів виробництва. Аудит мінімізації відходів виробництва. Основне призначення,</p>	1

<p>порядок здійснення аудиту. Екологічний аудит на ринку екологічної продукції. Застосування принципу “оцінки повного життєвого циклу продукції”. Аудит відповідності діяльності підприємства (організації) вимогам забезпечення техногенної та екологічної безпеки. Аудит висновків експертизи. Аудит ліцензій. Аудит сертифікатів на випуск продукції. Аудит декларації про екологічну безпеку.</p>	
<p>Тема 1.6. Документація системи екологічного аудитування. Типова документація регіональної (базової) екологічної аудиторської організації. Методичні рекомендації з типовим положенням про екологічний аудитування (для територіальних центрів). Типова документація спеціалізованого підрозділу (органу) екологічного аудитування на підприємстві. Порядок проведення акредитації та атестації екоаудиторів, організацій з екологічного аудитування і центрів навчання (тренінгу). Методичні рекомендації з розробки типової документації про аудиторів (експертів). Розробка переліку питань екоаудита на підприємстві і заповнення аудиторського протоколу. Методичні рекомендації щодо заповнення стандартного аудиторського висновку за підсумками аудиторської перевірки. Робоче керівництво для аудитора з питань охорони навколишнього середовища, здоров'я та безпеки.</p>	1
<p>Тема 1.7. Проведення екологічного аудиту видів діяльності, пов'язаних з використанням природних ресурсів. Проведення екологічного аудиту видів діяльності, пов'язаних з використанням земельних ресурсів. Екологічний аудит видів діяльності, пов'язаних з використанням водних ресурсів (об'єктів). Екологічний аудит видів діяльності, пов'язаних з використанням лісових ресурсів. Плата за забруднення навколишнього середовища та природні ресурси в екологічному аудиті. Нормування утворення та розміщення відходів. Платежі за розміщення відходів. Методи оцінки економічного збитку від екологічних порушень. Оцінка економічного збитку через категорію ризику. Аудиторська оцінка збитку, нанесеного ресурсам тваринного світу шляхом знищення і пошкодженням їх місце існування. Аудиторська оцінка збитку, викликаного знищенням і пошкодженням зелених насаджень і природної рослинності на території міст. Основні положення з нормування викидів забруднюючих речовин в атмосферу. Еколого-аудиторська діяльність. Оцінка екологічних збитків військової агресії Росії проти України.</p>	1
<p>Разом за змістовий модуль 1</p>	7
<p>Змістовий модуль №2</p>	
<p>Тема 2.1. Основні інформаційні ресурси екообліку і екоаудиту в управлінні підприємством. Суть та призначення бухгалтерської (фінансової) звітності. Загальна характеристика звітних форм: балансу, звіту про фінансові</p>	1

<p>результати, звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал. Характеристика систем обробки облікової інформації на ПЕОМ. Планування аудиту у комп'ютерному середовищі: вивчення комп'ютерного середовища, визначення ступеня ризику неефективності систем обліку та аудиту і їх надійності. Характеристика та підходи до аудиту у простих та складних комп'ютерних системах. Комп'ютерне шахрайство, визначення та ознаки. Заходи щодо його запобігання. Твердження фінансової звітності як напрями збирання аудиторських доказів. Достатність і належність аудиторських доказів. Джерела аудиторських доказів. Оцінка аудиторських доказів. Аудиторський звіт та аудиторський висновок. Види аудиторських висновків. Загальні вимоги до аудиторського висновку.</p>	
<p>Тема 2.2. Система екологічного аудиту в Європейському Союзі</p> <p>Основи європейського екологічного законодавства. Європейські стандарти з екологічного аудиту. Мета й основні завдання європейського екологічного аудиту. Специфіка європейського екологічного аудиту. Функціональні завдання європейського екологічного аудиту. Основні принципи, які регулюють європейський екологічний аудит: незалежність, об'єктивність, доброзичливість, конфіденційність інформації, компетентність екологічного аудитора.</p>	1
<p>Тема 2.3. Стандарт аудиторського звіту Європейського банку реконструкції та розвитку</p> <p>Екологічний аудит як складова системи управління промисловим виробництвом у країнах ЄС. Постанова ради ЄС щодо мети й принципів екологічної політики в ЄС (№ 1836/93). Роль і місце екоаудиту на початкових стадіях організації виробничої діяльності підприємств, організацій, установ, компаній. Структура аудиторського звіту Європейського банку реконструкції та розвитку: відомості про підприємство; аналіз систем управління природним середовищем (екологічний менеджмент) компанії; довідка про відповідність політики компанії вимогам нормативно-правової бази охорони природного середовища. Рекомендації щодо подальшого доопрацювання екологічної проблеми компанії.</p>	1
<p>Разом за змістовий модуль 2</p>	3
<p>Всього</p>	10

6.2. Практичні заняття

Тема	К-ть годин
<i>Змістовий модуль 1</i>	
<p>Тема 1.1. Значення та основні завдання екологічного аудиту. Екологічний аудит як різновид аудиторської діяльності. Екологічний аудит у системі підготовки спеціаліста з екологічного менеджменту.</p>	2
<p>Тема 1.2. Основи екологічного аудиту. Основні принципи екологічного аудиту. Забезпечення додержання законодавства щодо охорони природи як мета екологічного аудиту. Завдання екологічного аудиту: збирання достовірної інформації про екологічні аспекти діяльності об'єкта аудиту, відповідність об'єкта вимогам екологічного законодавства, оцінка впливу об'єкта на природне середовище та його компоненти.</p>	2
<p>Тема 1.3. Розвиток законодавчої та нормативної бази екологічного аудиту. Законодавчо-регулююча база екологічного аудиту. Акти законодавства України, які регулюють відносини у сфері екологічного аудиту. Правові важелі регулювання відносин в екології за допомогою заохочувальних і примусових заходів з використання природних ресурсів.</p>	2
<p>Тема 1.4. Впровадження і забезпечення функціонування системи управління навколишнього середовища на базі стандартів ISO 14000. Правові підстави для проведення екологічного аудиту. Оформлення результатів екологічного аудиту. Сертифікація на право проведення екологічного аудиту. Реєстр виконавців екологічного аудиту.</p>	2
<p>Тема 1.5. Сфери застосування екологічного аудиту. Принципи та форми екологічного аудиту. Добровільний екологічний аудит і його учасники. Обов'язковий екологічний аудит і процедура його здійснення.</p>	2
<p>Тема 1.6. Документація системи екологічного аудитування. Процедура визначення екологічної відповідності. Порядок обстеження. Інвестиційна оцінка. Оцінка екологічного стану ділянки.</p>	2
<p>Тема 1.7. Проведення екологічного аудиту видів діяльності, пов'язаних з використанням природних ресурсів. Суть, мета і завдання екологічного контролю за діяльністю господарських об'єктів. Використання соціально-економічної оцінки природних ресурсів у господарській практиці для цілей екологічного аудитування. Використання платежів за природокористування в процедурах екологічного аудиту.</p>	2
Разом за змістовий модуль 2	14

Змістовий модуль 2	
<p>Тема 2.1. Основні інформаційні ресурси екообліку і екоаудиту в управлінні підприємством.</p> <p>Причини виникнення і ступінь поширеності екологічних звітів в Україні і за кордоном. Поняття екологічної звітності та її класифікація. Моделі та форми подання звітності природоохоронних заходів.</p>	2
<p>Тема 2.2. Система екологічного аудиту в Європейському Союзі</p> <p>Оцінка європейських стандартів з екологічного аудиту. Договір на проведення екологічного аудиту, структура договору, додатки до договору.</p>	2
<p>Тема 2.3. Стандарт аудиторського звіту Європейського банку реконструкції та розвитку</p> <p>Протокол екологічного аудиту (згідно зі структурою Протоколу аудиту оцінювання стану навколишнього середовища Європейського банку реконструкції та розвитку). Проведення підсумків проведеної роботи з екоаудиту.</p>	2
Разом за змістовий модуль 2	6
Всього	20

6.3. Самостійна робота

Тема	К-ть годин
<i>Змістовий модуль 1</i>	
<p>Тема 1.1. Значення та основні завдання екологічного аудиту.</p> <p>Основні положення й визначення, що використовуються в екологічному аудиті; дані, висновки та критерії екологічного аудиту. Завдання екологічного аудиту в сфері управління якістю природного середовища, використання природних ресурсів, безпеки життєдіяльності людини. Вигоди від екологічного аудиту в країні.</p>	9
<p>Тема 1.2. Основи екологічного аудиту.</p> <p>Роль замовника екологічного аудиту. Система доказів екологічного аудиту. Висновки екологічного аудиту та їх правовий статус.</p>	9
<p>Тема 1.3. Розвиток законодавчої та нормативної бази екологічного аудиту.</p> <p>Права й обов'язки аудиторів. Правопорушення у сфері екологічного аудиту.</p>	9
<p>Тема 1.4. Впровадження і забезпечення функціонування системи управління навколишнього середовища на базі стандартів ISO 14000.</p> <p>Фінансування проведення екологічного аудиту.</p>	9

Відповідальність за порушення законодавства про екологічний аудит.	
Тема 1.5. Сфери застосування екологічного аудиту. Об'єкти підвищеної екологічної небезпеки й умови, за яких здійснюється їх аудит. Внутрішній і зовнішній екологічний аудит. Послідовність екологічного аудиту.	9
Тема 1.6. Документація системи екологічного аудитування. Цілі та завдання оцінки екологічних збитків. Визначення ризиків. Дослідження забруднення. Оздоровчі заходи.	9
Тема 1.7. Проведення екологічного аудиту видів діяльності, пов'язаних з використанням природних ресурсів. Порядок відшкодування шкоди, заподіяної екологічними правопорушеннями. Особливості визначення та відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю та майну громадян несприятливим впливом навколишнього середовища. Зарубіжний досвід оцінки та компенсації економічних збитків, яке заподіюють народному господарству забрудненням навколишнього середовища. Основні підходи з оцінки збитків та витрат на його ліквідацію, пов'язаного з техногенними аваріями і катастрофами.	9
Разом за змістовий модуль 1	63
<i>Змістовий модуль 2</i>	
Тема 2.1. Основні інформаційні ресурси екообліку і екоаудиту в управлінні підприємством. Інтегрований і спеціалізований формат подання звітності. Користувачі звітності про природоохоронну діяльність і періодичність її формування. Формування оптимальної облікової політики для цілей бухгалтерського обліку, для цілей достовірного подання інформації про екологічну діяльність організації.	9
Тема 2.2. Система екологічного аудиту в Європейському Союзі Основні принципи регулювання екологічного аудиту в країнах ЄС. Методика й техніки екологічного аудиту. Вимоги до екологічних аудиторів.	9
Тема 2.3. Стандарт аудиторського звіту Європейського банку реконструкції та розвитку Спеціальні аудиторські методології: аудит мінімізації відходів виробництва. Аналіз зразків звітів екологічного аудиту. Протокол аудиту. Робочі документи і робоча документація екоаудиту.	9
Разом за змістовий модуль 3	27
Всього	90

6.4. Орієнтовна тематика індивідуальних та групових завдань

Метою виконання індивідуальних завдань самостійної роботи є засвоєння

студентами теоретичних і практичних основ бухгалтерського екологічного обліку та аудиту.

Враховуючи зміст, цілі та завдання, що вирішуються в процесі опанування навчального матеріалу з дисципліни, можна виділити такі види самостійної роботи студентів: опрацювання прослуханого лекційного матеріалу; вивчення окремих питань, що передбачені для самостійного опрацювання; підготовку до практичних занять; виконання домашніх завдань; виконання індивідуальних розрахункових робіт; написання рефератів (тематику рефератів наведено нижче); аналітичний (критичний) огляд наукових публікацій; участь у наукових студентських конференціях тощо.

Індивідуальна розрахункова робота видається кожному студентові викладачем із визначенням дати захисту виконаної роботи.

Контроль самостійної роботи студентів здійснюється на практичних, контактних, дистанційних, семінарських та індивідуальних заняттях у формі поточного контролю, перевірки якості виконання домашніх практичних завдань та індивідуальних розрахункових робіт.

Студентами можуть бути виконані наступні види вибіркового індивідуального завдання СРС (за вибором – 1 завдання):

1. Підготовка презентацій (реферату) за заданою тематикою .
2. Аналітичний звіт власних наукових досліджень за відповідною темою.
3. Участь в науковій студентській конференції, гуртках, олімпіадах, підготовка наукових публікацій.
4. Пошук, підбір та аналітичний огляд джерел за заданою тематикою.

За рішенням кафедри студентам, які брали участь у науково-дослідній роботі (участь студентів у роботі наукових конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій, участь у Всеукраїнських олімпіадах і конкурсах та Міжнародних конкурсах тощо понад обсяги завдань, які встановлені робочою навчальною програмою з дисципліни), можуть присуджуватися *додаткові (заохочувальні) 0-10 балів*, але в межах 50 балів поточного контролю.

Перелік орієнтовних тем для самостійної роботи студентів.

- 1) Оцінка екологічного стану території підприємства: цілі, завдання, визначення ризиків, планування заходів, технологія оздоровлення.
- 2) Порядок проведення екологічного аудиту: групи завдань, підготовча робота на підприємстві, визначення кола питань, цілей, розробка порядку проведення аудиту та його плану.
- 3) Відкриття аудиту: огляд виробничого процесу, оцінювання системи екологічного менеджменту, аналіз документів і записів, заключна порада, підготовка звіту про аудит, звітування перед замовником аудиту.
- 4) Нормативна база екологічного аудиту: аналіз нормативних баз згідно з європейськими зразками, структура інвестиційної нормативної бази, структура управлінської нормативної бази.
- 5) Практичні приклади аудитування підприємств харчової промисловості: таблиці визначення цілей, аудиторські робочі групи, аудиторські процедури етапів аудиту, систематизація екологічних проблем.

6) Аналіз зразків європейських стандартів з екологічного аудиту: договір на проведення екологічного аудиту, структура договору, додатки до договору (основні принципи регулювання екологічного аудиту, методика й техніки екологічного аудиту, вимоги до екологічних аудиторів).

7) Оперативний план проведення екологічного аудиту: структура плану, графік проведення екологічного аудиту, організаційно-технічні заходи, потрібні для проведення екологічного аудиту.

8) Протокол екологічного аудиту (згідно зі структурою Протоколу аудиту оцінювання стану навколишнього середовища Європейського банку реконструкції та розвитку): перелік питань екологічного аудиту; персонал, який підлягає опитуванню; додатки й таблиці.

9) Досвід Канади щодо застосування системи екологічного аудиту: основи канадського екологічного законодавства, досвід оцінювання екологічних станів, екологічних перевірок, функціонування менеджменту відходів виробництва.

10) Платежі суб'єктів підприємництва за користування надрами, земельними, водними й іншими природними ресурсами.

11) Сутність податкового аудиту ресурсних платежів.

12) Прогнозні розрахунки за користування природними ресурсами. Види природно-промислових ресурсів.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Лекції проводяться з використанням презентацій в PowerPoint.

Практичні заняття проводяться із застосуванням інтерактивних методів у вигляді практикумів з виконанням ситуаційних та розрахункових завдань, кейс-методу для роботи в малих групах; аналізу проблемних ситуацій та ситуаційних завдань, дискусійних методів, ділових ігор, «мозкового штурму», презентацій.

8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль з предмету «Екологічний облік і аудит» включає тематичне оцінювання та модульний контроль.

Тематичне оцінювання аудиторної та самостійної роботи студентів здійснюється на основі отриманих ними поточних оцінок за усні та письмові відповіді з предмету, самостійні та практичні роботи.

Поточний контроль за виконанням ІНДЗ здійснюється відповідно до графіку виконання завдання.

Модульний контроль проводиться у формі тестування.

Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється студентам у журнал академічної групи та електронний журнал після кожного контрольного заходу.

Підсумковий контроль навчальної діяльності студентів здійснюється у формі іспиту. Результати іспиту оприлюднюються в журналі академічної групи до початку екзаменаційної сесії.

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінка за лекційне заняття виставляється за активність студента в дискусії, якість конспекту.

Оцінку на практичному занятті студент отримує за виконані розрахунки, командні проекти, зроблені доповіді, презентації, реферати, активність під час дискусій.

Під час модульного та підсумкового контролю засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є стандартизовані комп'ютерні тести.

10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти здійснюється за чотирирівневою шкалою – «2», «3», «4», «5».

Критерії оцінювання результатів навчання за чотирирівневою шкалою

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано завдання. Водночас здобувач вищої освіти має продемонструвати вміння аналізувати і оцінювати явища, факти і процеси, застосовувати наукові методи для аналізу конкретних ситуацій, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів, докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Добре»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано 75 % завдань. Водночас здобувач вищої освіти виявляє навички аналізувати і оцінювати явища, факти і події, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів та докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Задовільно»	Отримують за роботу, в якій правильно виконано 60 % завдань. При цьому здобувач вищої освіти не виявив вміння аналізувати і оцінювати явища, факти та недостатньо обґрунтував твердження та висновки, не достатньо певно орієнтується у навчальному матеріалі.
«Незадовільно»	Отримують за роботу, в якій виконано менш як 60 % завдань. При цьому здобувач вищої освіти демонструє невміння аналізувати явища, факти, події, робити самостійні висновки та їх обґрунтувати, що свідчить про те, що здобувач не оволодів програмним матеріалом.

Підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за 100-бальною шкалою. Вона обчислюється як середнє арифметичне значення (САЗ) всіх отриманих здобувачем оцінок з наступним переведенням їх у бали за такою формулою:

$$БПК = \frac{САЗ \times \max ПК}{5},$$

де *БПК* – бали з поточного контролю; *САЗ* – середнє арифметичне значення усіх отриманих здобувачем оцінок (з точністю до 0,01); *max ПК* – максимально можлива кількість балів з поточного контролю.

Відсутність здобувача на занятті у формулі приймається як «0».

Критерії оцінювання за дворівневою шкалою

Під час проведення заліку навчальні досягнення здобувачів оцінюються за дворівневою шкалою: зараховано, незараховано.

Оцінка «зараховано» (60-100 балів) ставиться здобувачу, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за фахом, здатний виконувати завдання, передбачені програмою, ознайомлений з основною рекомендованою літературою. Під час виконання завдань припускається помилок, але демонструє спроможність їх усувати.

Оцінка «незараховано» (1-59 балів) ставиться здобувачу, який допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може продовжити навчання чи розпочати професійну діяльність без додаткових занять з відповідної дисципліни.

Шкала оцінювання успішності здобувачів (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для іспиту, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D	задовільно	

60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

**Розподіл балів, що присвоюється здобувачам вищої освіти
за підсумкового контролю «іспит»**

Види робіт	Лекції	Практичні заняття	Самос- тійна робота	Модуль- ний контроль	ІНДЗ	Іспит	Загаль- ний бал
Максимально можлива кількість балів	10	20	10	20	10	30	100

11. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

Наочні засоби:

1. Слайдові презентації у програмі Microsoft Office PowerPoint;
2. Законодавчо – нормативна документація;
3. Опорні конспекти занять.

Технічні засоби:

1. Проектор;
2. Мікрокалькулятори;
3. Стаціонарний комп'ютер чи ноутбук.

**5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ
ДЖЕРЕЛА**

Основна література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в

Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV, із змінами. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

2. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 14.09.2006 р. № 140-V, із змінами. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>

3. Закон України «Про екологічний аудит» // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2004. № 45.

4. Закон України «Про екологічну експертизу» // Відомості Верховної Ради (ВВР). 1995. № 8.

5. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» // Відомості Верховної Ради. 1991. № 41.

6. ДСТУ ISO 14004-2006. Системи екологічного керування. Загальні настанови щодо принципів управління, систем та засобів забезпечення.

7. ДСТУ ISO 19011-2003. Настанови щодо здійснення аудитів систем управління якістю і (або) екологічного управління.

8. ДСТУ ISO 14020-2003. Екологічні маркування та декларації. Загальні принципи.

9. ДСТУ ISO 14021-2002. Екологічні маркування та декларації. Екологічні самодекларації (екологічне маркування типу II).

10. ДСТУ ISO 14024-2002. Екологічні маркування та декларації. Екологічне маркування типу I. Принципи та методи.

11. ДСТУ ISO/TR 14025:2002. Екологічні маркування та декларації. Екологічні декларації типу III.

12. ДСТУ ISO 14031:2004. Екологічне керування. Настанови щодо оцінювання екологічної характеристики.

13. ДСТУ ISO/TR 14032:2004. Екологічне керування. Оцінювання екологічної характеристики. Приклади.

14. ДСТУ ISO 14040-2004. Екологічне керування. Оцінювання життєвого циклу. Принципи і структура.

15. ДСТУ ISO 14041-2004. Екологічне керування. Оцінювання життєвого циклу. Визначення цілі й сфери застосування інвентаризації.

16. ДСТУ ISO 14050-2004. Екологічне керування. Словник термінів.

17. Екологічний менеджмент: підручник / А. Л. Бобровський. Суми : Університетська книга, 2009. 586 с.

18. Галушкіна Т. П. Экономические инструменты экологического менеджменту (теория и практика). Одесса: ИПРЭЭИ НАН Украины, 2000. 80 с.

19. Діксон Дж. Л. Стандарти серії 14000: подальші кроки. Інформ. бюл. з міжнар. стандартизації. 1998. S 4. С. 174–176.

20. Екологічний аудит: [посібник з екологічного менеджменту і екологічного аудиту] / Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Навроцький В. М. та ін.

Київ: СИМВОЛ-Т, 1997. 221 с.

21. Екологічний менеджмент: [навч. посіб.] / В. Ф. Семенов, О. Л. Михайлюк, Т. П. Галушкіна та ін.; за ред. проф. В. Ф. Семенова та доц. О. Л. Михайлюк. Київ: ЦУЛ, 2004. 408 с.

22. Екологічний менеджмент і аудит: [навч. посіб.] / С. М. Літвак, С. С. Рижков, В. А. Скороходов та ін. 2-ге видання. Київ: ВД «Професіонал», 2007. 200 с.

23. . Екологічне управління: [підручник] / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Білявський та ін. Київ: Либідь, 2004. 432 с.

24. Лук'янихін В. О. Екологічний менеджмент у системі управління збалансованим розвитком: монографія Суми : Університетська книга, 2002. 314 с.

25. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: [підручник]. 2-ге вид., випр. і доп. Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. 348 с.

26. <http://www.menr.gov.ua> Екологічний аудит.

27. <http://www.ecoline.ru/mc/books/emas> Экологический менеджмент и аудит в России, Беларуси и на Украине.

28. Аудит: практикум / О. А. Петрик, В. О. Зотов., Б. В. Кудрицький, І. Ю. Чумакова та ін. Київ : КНЕУ, 2011. 364 с.

29. Аудит оподаткування підприємств. Навч. посібник. За заг. ред. О.А.Петрик. Київ: ДННУ «Акад.фін.управління», 2012. 352 с.

30. Бухгалтерський облік для економістів і правознавців: Навч. посіб. /За заг. ред. Ю.А- Кузьмінського. Київ: КНЕУ, 2007.648 с.

31. Звітність підприємства: підручник/ М.І. Бондар, Ю.А. Верига, М.М. Онищенко та ін. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 570 с.

32. Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. Київ: КНЕУ, 2001. 334 с.

33. Фінансовий облік: підручник у 2-х частинах/ М. І. Бондар, В. І. Єфіменко, Л. Г. Ловінська та ін.; за заг. ред.: М. І. Бондаря, Л. Г. Ловінської; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". Київ : КНЕУ, 2012. 590 с.

34. Свиноус І.В., Гаврик О.Ю., Свиноус Н.І., Присяжнюк Н.М., Слободенюк О.І. Організація ведення екологічного обліку в умовах переходу до міжнародних стандартів фінансової звітності. Економіка та управління АПК. 2022. № 1. С. 120–130.

35. Ільчук М., Свиноус І.В. Організаційні засади здійснення інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Економічний аналіз. 2023. Том 33. № 4. С. 66-73. **(фахове видання).**

Додаткова література

36. Бухгалтерський облік для економістів та правознавців у схемах і таблицях: навч. посібник / Л. Г. Ловінська, Я. В. Олійник, Л. О. Галат ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". Вид. 3-тє, доповн. і переробл. Київ: КНЕУ, 2010. 390 с.
37. Ватуля І. Д., Канцедал Н. А., Пономаренко О. Г. Аудит. Практикум : Навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2007. 304 с.
38. Головка Т.В. Фінансовий облік-1. Підручник. Київ : КНЕУ, 2008.
39. Державний фінансовий аудит: методологія і організація : монографія. За ред. Є. В. Мниха. Київ: Київ. нац. торг.-екон ун-т, 2009. 319 с.
40. Евдокимова А. В., Пашкина И. Н. Внутренний аудит и контроль финансово-хозяйственной деятельности организации: практ. пособие. Москва : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2009. 208 с.
41. Івахненко С.В. Комп'ютерний аудит : контрольні методики і технології. Київ : Знання, 2005. 286 с.
42. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Основи аудиту: навч. посібник для студентів вищих закладів освіти. Київ: «Каравелла», 2008. 312 с.
43. Методи аудита. Процедури аудита [практическое пособие] / А.Ю. Редько, Е.А. Редько. Київ: НЦУА, 2011. 32 с.
44. Миронова О. Аудиторская деятельность: организация системы внутреннего контроля качества. Харьков: Фактор, 2009. 352 с.
45. Огітчук М. Ф., Новіков І. Т., Рагуліна І. І. Аудит: організація і методика : Навч. посібник. Київ: Алеута, 2010. 584 с.
46. Пилипенко І.І., Редько О.Ю. Стандарти аудиту та етики. Навч. посіб. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2007. 277 с.
47. Податковий Кодекс України від 02.2010р. № 2755-VI, із змінами. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Інформаційні джерела

48. Офіційний сайт Верховної Ради. URL: www.rada.gov.ua
49. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua
50. Офіційний сайт Міністерство фінансів України. URL: www.minfm.gov.ua
51. Офіційний сайт редакції журналу "Дебет-Кредит". URL: www.dtk.com.ua.
52. Офіційний сайт редакції журналів "Бухгалтерія", "Бізнес". URL: www.buhgalteria.com.ua